

Plan van aanpak sturing ganzenpopulatie in Wijchen

Inhoud

1. Aanleiding en doel	blz. 1
2. Huidige situatie ganzenpopulatie	blz. 3
3. Analyse situatie / klachten	blz. 4
4. Mogelijke maatregelen	blz. 5
5. Uit te voeren maatregelen	blz. 8
6. Uitvoering aanpak	blz. 9
7. Uitvoering volgende jaren	blz. 9

Februari 2019

1. Aanleiding en doel

De aanleiding voor dit plan van aanpak is de motie 'Sturing ganzenpopulatie' die door de gemeenteraad op 5 juli 2018 is aangenomen. In die motie wordt het college opgeroepen:

- In kaart te brengen op welke plaatsen overlast wordt ervaren.
- Samen met andere organisaties (o.a. vogelwerkgroep) te onderzoeken welke brongerichte maatregelen kunnen worden genomen om de populatie op bepaalde plaatsen te sturen, zodat:
 - plezierbeleving is gewaarborgd;
 - overlast (plaatselijk) wordt beperkt.
- Ruimschoots voor het volgende broedseizoen een plan van aanpak aan te bieden aan de gemeenteraad.

Het doel van dit plan van aanpak is:

- Inzicht te krijgen in de aard en omvang van de hinder die ganzen geven in Wijchen.
- Bepalen of en zo ja, op welke wijze de gemeente maatregelen wil nemen tegen de hinder.

2. Huidige situatie ganzenpopulatie

Om inzicht in de populatie en de effecten daarvan te krijgen, zijn als eerste nodig te weten waar en wanneer er hoeveel ganzen zijn. Er zijn wel gegevens van waarnemingen door vogelaars maar er zijn geen gestructureerde inventarisaties uitgevoerd. Er zijn dus geen gegevens beschikbaar die een nauwkeurig beeld van de populatie geven. Uit waarnemingen van wijkbeheerders en toezichthouders blijkt dat er op diverse plekken ganzen zitten op de meeroevers o.a. bij De Ververt, Diepvoorde en Blauwe Hof. Specifieke vragen over ganzenoverlast heeft wijkbeheer niet gehad.

In de motie wordt aangegeven dat de aangelegde broedeilandjes en het kort-maaien van gras mogelijke oorzaken zijn voor de (mogelijke) toename van grauwe ganzen en ervaren hinder. Het maairegiem (waar kort en waar lang gemaaid wordt) is al een jaar of tien nagenoeg ongewijzigd. Dat kan dus geen directe aanleiding zijn voor mogelijke overlast. De eilandjes zijn aangelegd bij de herinrichting van de meeroevers in 2011 (Westerdreef-Zuiderdreef) en in 2016 (Van Coothlaan – Zuiderdreef). Dit kan wel invloed hebben gehad op het aantal voorkomende ganzen.

Om te kunnen bevestigen of ontkennen waar hinder is ontstaan, zijn concrete gegevens over de ervaren hinder nodig.

Daarvoor is gekeken in de registratiesystemen Melddesk en JOIN.

Het aantal daarin vastgelegde meldingen is beperkt. In de periode 2012-2018 zijn in totaal 9 meldingen vastgelegd.

Samengevat zijn de inhoud en locaties daarvan:

- Ten zuiden van Kerkeveld ecologische zone: veel geluid tijdens de nacht en ochtend waardoor verstoring van de nachtrust; aantal ganzen neemt toe; twee meldingen in periode maart – april.
- Agressief gedrag door ganzen in periode dat ze jongen hebben wanneer ze dichtbij of op de paden staan. In 2013 is iemand echt aangevallen. In andere gevallen was het alleen dreiging (vier meldingen).
- Park Diemewei / De Lingert: veel poep op plekken waar kinderen spelen (ook op schipeiland); drie meldingen in periode mei-juni.

Het aantal officiële meldingen is dus klein. Wel is bekend dat er het nodige wordt gesproken over ganzenoverlast. De poep op paden en dreigend gedrag komen het meest naar voren. Daarnaast wordt genoemd het oversteken van wegen en paden waardoor het verkeer wordt gehinderd.

3. Analyse situatie/klachten

Voor de analyse van de situatie komen vragen naar voren als: op welke plaatsen zitten de ganzen, in welke periodes en om welke soorten gaat het?

Qua klachten gaat het om de vragen: wat voor soort overlast wordt ervaren (bv. verkeersveiligheid, poep, geluid) en waar en in welke periode? Dan kan bepaald worden of er echt overlast is of dat het vooral om wat ongemak gaat.

Op dit moment is over ganzen het volgende bekend:

- De meeste ganzen die in Wijchen voorkomen zijn Grauwe ganzen. Af en toe zijn er ook Brandganzen en Nijlganzen.
- Ze verblijven vooral op de Meeroevers, in evz Kerkeveld en de kasteeltuin.
- De ervaren hinder bestaat uit dreigend gedrag en poep op paden en speelplekken. De geluidshinder speelt alleen aan de zuidrand van Kerkeveld.
- De indruk is dat de hinder vooral in het broedseizoen (eind februari – eind juni) en de ruiperiode (eind mei – eind juni) optreedt. Dat is de tijd van het jaar dat ze nesten en jongen hebben.

De aanwezigheid van de ganzen (en dus voor de eventuele hinder) wordt bepaald door het feit dat er geschikte leefomstandigheden zijn. Bepalend is dat ze plaatsen opzoeken waar ze veilig zijn en waar voedsel beschikbaar is. Dat volgt dus direct uit hoe een gebied is ingericht. Daarnaast kan ook voeren invloed hebben op de aanwezigheid (het tafeltje is gedekt).

Bekend is dat voeren leidt tot agressief gedrag: de ene persoon geeft voedsel en de gans verwacht dat dan ook van de andere persoon. Doe je dat dan niet dan wordt de gans boos.

Uit het kleine aantal meldingen kan geconcludeerd worden dat er eigenlijk geen hinder is. Door wat er in de wandelgangen te horen is, lijkt deze conclusie niet terecht. Met concrete gegevens kan pas een goede conclusie worden getrokken: is het een probleem of puur een gespreksonderwerp?

De landelijke trend is dat de ganzenpopulatie blijft groeien. Als die trend zich voortzet, neemt de kans op overlast ook toe. Of die groei er binnen Wijchen ook is, moet blijken uit jaarlijks te herhalen inventarisaties. Zeker wanneer er sprake is van groei van de populatie is tijdig handelen gewenst.

Naast hinder die ervaren wordt, zijn er vooral ook mensen die plezier hebben van de aanwezigheid van de ganzen en het mooi vinden. Ganzen horen in het gebied thuis als natuurlijke populatie. Dat geldt niet voor de uitheemse Nijlganzen. Die komen echter weinig voor en zijn dus niet van belang voor het al of niet nemen van maatregelen. Mochten ze een knelpunt gaan vormen dan mogen ze door leden van de wilddbeheerseenheid gevangen en gedood worden. De EU heeft ze namelijk aangewezen als een invasieve soort die bestreden mag worden. De uitvoering van maatregelen is geregeld in het faunabeheerplan Gelderland.

4. Mogelijke maatregelen

Om een keuze te maken over de te nemen maatregelen is inzicht in de mogelijkheden gewenst. Daarvoor is gekeken naar wat als leefgebied belangrijk is voor ganzen. Dat bepaalt hun gedrag en de kans op slagen van mogelijke maatregelen. Ervaringen over aanpak in bebouwde kommen zijn nog beperkt. Dat komt doordat ganzenschade vooral op landbouwgronden voorkomt. Daardoor zijn ontwikkeling van en ervaringen met maatregelen vooral daarop gericht. Dat maakt het lastiger om een goed gefundeerde keuze te maken uit mogelijke maatregelen.

Juridisch kader

Vrijwel alle vogelsoorten zijn beschermd volgens de Wet natuurbescherming (Wnb). Dat geldt ook voor ganzen. Deze bescherming houdt in dat eventuele maatregelen moeten voldoen aan de wet. En dat er aantoonbare schade c.q. overlast is die aanpak verdedigbaar maakt.

De wetsbescherming houdt in dat het verboden is:

- ganzen te vangen en te doden,
- voortplantings- en rustplaatsen te vernielen,
- eieren te beschadigen of te rapen,
- ganzen te verstoren.

Wanneer de instandhouding van de populatie en de soort niet in gevaar komt, zijn maatregelen toegestaan.

Maatregelen die in het Faunabeheerplan Gelderland voor stedelijk gebied worden genoemd:

- aanpassen habitat,
- opvoeren predatiedruk,
- behandelen eieren
- vangen en doden van ruiende ganzen.

De laatste twee maatregelen zijn ontheffingsplichtig.

Uitgangspunt is dat eventueel te nemen maatregelen diervriendelijk zijn. De populatie Grauwe ganzen is zo groot dat de soort niet in gevaar komt. Daarom mogen die worden verstoord. Dit geldt niet voor Brandganzen want die zitten op de gewenste populatieomvang. Verstoren c.q. verjagen kan door vlaggetjes te plaatsen of door de groepen te lopen.

Mogelijk te nemen brongerichte maatregelen:

Brongerichte maatregelen zijn maatregelen die de oorzaak (de aanwezigheid van ganzen) beïnvloeden. Bij de behandeling van de motie zijn al mogelijke maatregelen genoemd, bijvoorbeeld het onklaar maken van eieren. Uit onderzoek is gebleken dat dit slechts beperkt effect heeft. Dit geldt overigens voor alle maatregelen waarbij de populatie op een bepaalde plek wordt verminderd door ganzen 'weg te halen'. De ontstane ruimte wordt namelijk vaak weer door andere ganzen ingenomen.

Om zo goed mogelijk effect te hebben, worden brongerichte maatregelen genomen. Dit zijn maatregelen die de bron, de oorzaak van het probleem aanpakken. De mogelijke maatregelen zijn:

- a. niet voeren;
- b. aanpassen opgroeihabitat;
- c. onaantrekkelijk maken verblijfslocatie;
- d. maken barrière naar wegen.

a. Maatregel niet voeren:

Van huis uit zijn ganzen niet kwaadaardig maar wel soms onvoorspelbaar. Bij benadering door mensen kunnen ze zich - zeker als er jongen zijn - bedreigd voelen en willen ze hun jongen verdedigen. Maar evengoed kan het zijn dat ze juist op de mensen afkomen om te bedelen om voedsel. Dat kan ook heel bedreigend overkomen.

Voeren is onnodig omdat ganzen prima in staat zijn voor zichzelf te zorgen. Bovendien heeft voeren verschillende nadelen:

- ganzen zijn minder beweeglijk omdat ze gemakkelijk aan voedsel komen,
- er kan overbevolking ontstaan door overvloed aan voedsel
- en overtollig brood trekt muizen en ratten aan en tast de waterkwaliteit aan.

Het effect van niet voeren, is dat de dreigende houding van de ganzen verminderd danwel helemaal wordt opgeheven.

Dit is dus een makkelijk te nemen maatregel met goed effect. Om het voeren te stoppen is het belangrijk bewoners daartoe te bewegen door informatieverstrekking en communicatie in verschillende vormen. Op diverse plaatsen bij het Wijchens Meer en de kasteeltuin staan al borden die oproepen om niet te voeren. Hoeveel effect deze hebben gehad, is nog niet 'gemeten'. Dat gaat met deze aanpak plaats vinden.

b. Maatregel aanpassen opgroeihabitat:

Ganzen krijgen hun kuikens in een opgroeihabitat. Dat is een leefgebied met voldoende voedsel en veiligheid waar gebroed wordt en de kuikens opgroeien. Voor de groei van de kuikens is het vooral belangrijk dat er eiwitrijk, jong gras is. Dit is het intensiever, kort gemaaid grasland. Het water geeft veiligheid want daar zijn ze moeilijker bereikbaar. De combinatie van voedsel en veiligheid is juist in de broed- en ruiperiode van half maart tot half juni nodig. Ze kunnen dan namelijk niet vliegen en zijn die hele periode in hetzelfde gebied.

Verandering in de inrichting maakt de opgroeihabitat minder interessant. De ganzen zullen een andere geschikte plek gaan zoeken als er minder jong gras is en de toegang naar open water moeilijker wordt. De inrichting verandert door aanpassing van het maairegime. De oevers van het Wijchens Meer worden twee keer per jaar gemaaid. De rest van het jaar is het hoog kruidenrijk gras. Door de eerste maaironde pas in juni uit te voeren maakt dit de locaties minder geschikt.

De eilandjes in het Wijchens Meer worden mogelijk gebruikt om te broeden. Ze zijn namelijk afgeschermd, er is geen last van verstoring door honden en er is goed uitzicht (de veiligheid). Door de eilandjes te verlagen worden ze ongeschikt om te broeden. Op dit moment is onduidelijk of dit zin heeft. Daarvoor moet bekend zijn of ze gebruikt worden voor broeden en hoeveel nesten er verhoudingsgewijs op de eilandjes zijn. Het heeft namelijk alleen zin de eilandjes te veranderen als het substantieel effect heeft.

c. Maatregel onaantrekkelijk maken verblijfslocatie:

Een verblijfslocatie kan overlappen met een opgroeilocatie maar dat hoeft niet. Ganzen zijn buiten het broedseizoen veel mobieler. Ze gaan dan vaker naar andere gebieden waardoor ze minder op een bepaalde plek zijn. De huidige inrichting van de oevers van het Wijchens Meer en de evz Kerkeveld is aantrekkelijk voor ganzen om te verblijven. Er is schoon water met aflopende oevers, kort gemaaid gras, plekken met open zicht over het water. Door de inrichting aan te passen, worden de verblijfslocaties onaantrekkelijker en kunnen de ganzen verdreven worden.

- Ganzen eten bij voorkeur kort gemaaid, mals gras. Door al of niet op bepaalde plaatsen het gras langer te laten worden, wordt beïnvloed waar en wanneer de ganzen wel of niet grazen. Effecten van het minder maaien is de kans op klachten over 'overwaaiend onkruidzaden' (vooral wanneer het dicht bij tuinen is). Het kan ook nadelig zijn voor honden omdat in hoog gras meer teken zitten.
- Er zijn grassoorten en kruidenmixen die ganzen niet graag eten omdat ze voor hen moeilijk te consumeren en/of te verteren zijn. Anderzijds zijn er weer andere grassoorten waar ze een voorkeur voor hebben. Door slim inzaaien van grassoorten / kruidenmixen kunnen we het grazen van de ganzen beïnvloeden. Dit toepassen heeft alleen zin als de ingezaaide locatie voor lange tijd zo kan blijven bestaan. Er moet namelijk veel werk worden verzet om te zorgen dat een kruidenmengsel goed groeit. Daarnaast zijn dezelfde nadelen als bij het minder maaien aan de orde.
- Ganzen landen op het water en gaan lopend richting het foerageergebied. Is er geen toegang tot het gras, dan komen er ook geen ganzen. Dit kan bereikt worden door op de rand van de oever een barrière te maken (niet met extra rietkragen want die geven juist bescherming en materiaal voor nestbouw).

Het maken van barrières staat echter haaks om de doelstelling voor aanleg van natuurlijke oevers. En is daarom ongewenst. Bovendien is deze aanpassing alleen op bepaalde plaatsen haalbaar. Er zullen namelijk ook altijd open oevers blijven i.v.m. de sterke wens van bewoners en wandelaars voor uitzicht op het water, het voorkomen van bebossing en gebruik door vissers. Maar ook omdat aan de ganzen plek geboden moet worden.

- Om te voorkomen dat ganzen op bepaalde plaatsen lopen, kunnen draden worden gespannen. Dit is echter geen fraaie oplossing die bovendien ook hinderlijk kan zijn voor andere dieren of andere gebruik van het gebied. Daarnaast is het hinderlijk voor de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden. Deze maatregel moet daarom alleen worden toegepast als het echt nodig is en er geen natuurlijk alternatief beschikbaar is.

Of en waar de verblijfslocaties onaantrekkelijk worden gemaakt, kan pas worden bepaald wanneer er gegevens over locaties en aantal ganzen zijn.

d. Maatregel maken barrière naar wegen:

Om te voorkomen dat ganzen richting de openbare weg lopen is het aanbrengen van een barrière tussen foerageergebied en weg een oplossing. Dit is een maatregel die alleen geschikt is voor specifieke locaties. Bovendien spelen aspecten, zoals uitzicht voor verkeer en het uit te voeren onderhoud, een grote rol bij de vormgeving.

Vraag is überhaupt of en zo ja, waar dit nodig is. Dat blijkt dan uit de inventarisatie.

5. Uit te voeren maatregelen

Uit de mogelijke maatregelen is een keuze gemaakt om in 2019 mee te starten. Om uit alle mogelijke maatregelen een keuze te maken, is informatie over de locaties en mate van overlast nodig. Met de gegevens van locatie met overlast is te bepalen welke brongerichte maatregelen geschikt zijn.

De belangrijkste maatregelen voor 2019 zijn informatieverstrekking en inventariseren van de populatie en overlast.

Informatieverstrekking

Informatieverstrekking heeft tot doel begrip te kweken bij bewoners over het (niet) voeren en het gedrag van ganzen. Aan de orde komt hoe ganzen zich gedragen. Hoe mensen daarop moeten reageren. Waarom voeren van ganzen ongewenst is. Wat mensen wel of juist niet moeten doen.

Inventariseren ganzenpopulatie

De inventarisatie leidt tot antwoorden op de vragen:

- Waar komen hoeveel ganzen voor?
- Welke soorten zijn het?
- Waar broeden ze?

De inventarisatie vindt plaats langs beide zijden van het Wijchens Meer (vanaf Westerdreef tot einde bij Huurlingsedam) en in de ecologische zone ten oosten en zuiden van Kerkeveld.

De voorkomende soorten, het aantal paren en jongen en de verblijfslocaties worden geïnterviewd. Nestlocaties worden alleen geïnterviewd voor zover ze zichtbaar zijn. Dat voorkomt dat nesten (ook van andere vogelsoorten) worden verstoord door het zoeken ernaar.

De inventarisatie vindt maandelijks plaats in de periode van half maart tot half juni. Dan is namelijk de broedtijd en groeien de jongen op. In deze periode is de meeste hinder te verwachten.

De inventarisatie van 2019 is de nulmeting voor de toekomst. Vervolgens wordt de inventarisatie elk jaar herhaald.

De vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o. is bereid de inventarisatie te verzorgen.

Proef minder maaien gazon

Het huidige maairegime is 2x per jaar maaien tussen pad en oever en als gazon maaien tussen pad en woningen. Als proef worden enkele stukken gazon minder gemaaid om te zien wat daarvan het effect is. Daarbij wordt gekozen voor plekken waar gazon relatief dicht bij het water ligt (de gunstige combinatie voor ganzen). De kans is wel dat de ganzen dan meer richting woningen trekken.

In het vroege voorjaar wordt gekeken waar regelmatig ganzen zijn en uit die plekken worden er twee gekozen. In het vroege voorjaar is er nog niet of weinig gemaaid en is het dus minder interessant voor de ganzen.

Uit de combinatie van de gekozen plekken met de inventarisatie naar de aanwezigheid van ganzen kan in het najaar van 2019 worden bepaald wat het effect van het minder maaien is.

6. Uitvoering aanpak

Wie doet wat:

- De gemeente verzorgt de communicatie en het uitvoeren van aanpassingen in het maairegiem.
- De Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o. verzorgt de inventarisatie en het vastleggen van de gegevens.

Planning:

- Informatieverstrekking van begin maart tot eind juli.
- Inventariseren in de periode maart – juli.
- Beoordelen inventarisatiegegevens en bepalen vervolgstappen in het najaar.

Kosten:

In 2019 bestaan de kosten uit de inzet van personeel voor communicatie en voor het regelen van de wijziging van het grasmaaien. De oppervlakten voor aanpassing van het grasmaaien zijn beperkt. Gazon maaien wordt uitgewisseld met ecologisch maaien. Daardoor blijven de onderhoudskosten min of meer hetzelfde en kan binnen de bestaande budgetten worden gewerkt.

7. Uitvoering volgende jaren

De aanpak in 2019 is slechts de start van een langdurende sturing van de ganzenpopulatie. Na de inventarisatie in 2019 ontstaat een beeld van knelpunten door de aanwezigheid van ganzen. Met de dan beschikbare gegevens wordt gekozen of en zo ja, welke brongerichte maatregelen er nodig zijn in 2020.

De informatieverstrekking komt ieder jaar weer terug. Dat geldt ook voor de inventarisaties en het kiezen van eventuele maatregelen.